

PROLOOG

Zondag, 4 oktober 1992

Direct na de uitslag RKC-Ajax (0-5) rent Percy Goedschalk, dertien jaar oud, tussen kleuters, koffers en dozen door, de flat uit naar het Landje, een vierkant stuk grasland tussen het Reigersbospad en de vijver in het Bijlmerpark. Vanaf het balkon op zes hoog schreeuwt zijn moeder Lucie hem na dat hij een ongenadige *bron-go*, een pak slaag, zal krijgen als hij niet precies om zes uur thuis is, maar dat hoort hij niet omdat uit de flat Kruitberg Eugene en Orlando hem nog veel harder schreeuwend tegemoet hollen, Eugene met zijn Ajax-pet op zijn kaalgeschoren kop, Orlando met zijn halskettingen vonkend in de zon, de bal steeds heen en weer op zijn luchtgeveerde Nikes.

‘Vijf-nul, man! Vijf-nul! Zag je dat stiftje van Davids? Jezus, hé!’

De anderen zijn al op het Landje. Eddy, rastahaar, de vlechten dansend op zijn kop, voetbalt als de duivel zo fanatiek, en dus is het logisch dat hij Edgar Davids is, net zo logisch als Roy van Sauers met zijn één meter tachtig zich Marciano Vink noemt, en Desi Kraag op doel Stanley Menzo. Ze zijn met zijn twintigen, jongens uit de omringende flatgebouwen. Ze pielen en schoppen en dollen alsof ze werkelijk beroeps zijn. Nog niet zo technisch, maar wel al net zo meedogenloos als hun idolen. Het ene tiental stelt Ajax 1 voor, het andere FC Robin Hood, dé club uit het land van hun moeders. Hoewel, er doen twee Ghanese jongens mee vanmiddag, uit Kelbergen, maar die mogen sowieso al blij zijn dat ze mogen meespelen.

Poten beslist voor welk team je speelt, maar Percy heeft het die middag voor het uitkiezen omdat iedereen weet dat het zijn laatste wedstrijd op het Landje gaat worden. Al na een minuut krijgt hij een fantastische scoringskans, maar als zo vaak wil hij het te mooi doen en schiet hij met een omhaal de bal hoog over de bomen waarachter de flats Kruitberg en Groeneveen tegen de nog lichte hemel torenen, ver erboven het silhouet van een dalend vrachtvliegtuig.

‘Percy! Klootzak!’ Vloeken overstemmen het geronk van de machine en weerkaatsen tegen de flatgebouwen.

Het is dan tien over vier in de namiddag van 4 oktober 1992.

Op dat moment, zo’n zeshonderd meter boven Percy, die nu kankerend achter de bal in de bosschages aanrent, maakt het vrachtvliegtuig een flauwe bocht naar rechts in zijn daling na de lange vlucht vanaf Kennedy Airport in New York. Achter de neus van de cockpit staat aan weerszijden op de romp in forse kapitalen het woord CARGO geschilderd, erachter de cijfers 747-200, die het vliegtuigtype aangeven, en naar de staart toe alsook op de staart zelf in Hebreeuwse en Romeinse letters de naam van de Israëliëse luchtvaartmaatschappij El Al.

In de cockpit van de Boeing staart gezagvoerder Aaron Fuchs vermoeid naar de flats in het wazige groen, de snelwegen als serpentes in de polders, de grijze kubussen van Schiphol met erboven de Hollandse oktoberhemel als de koepel van een reusachtige kathedraal. Naast hem praat zijn eerste officier Arnon Ohad met de verkeerstoren die als een paddenstoel uitsteekt boven de bebouwing van de luchthaven.

Fuchs houdt niet van Schiphol, al is het een makkelijke luchthaven en is de kerosine er goedkoop. Fuchs is met zijn jarenlange routine niet bijgelovig, maar de keren dat hij er met de Boeing landde is het vrijwel altijd ellende geweest. Twee jaar tevoren verloor hij ergens boven Amstelveen een vleugelklep, en nog maar

tweeënhalve maand geleden, in juli, vloog de linker binnenmotor hier ergens in brand, wat uren en uren oponthoud betekende. En oponthoud wil gezagvoerder Fuchs zeker deze keer niet hebben. Niet met deze lading. Hij kijkt even om naar zijn boordwerktuigkundige Gedalya Sofer, die opzij van hem zijn instrumenten in de gaten houdt, en dan naar hun enige passagiere, de mooie Anat Solomon, die verwachtingsvol naar buiten gluurt alsof ze haar man nu al kan zien staan bij de vrachtterminal. De Boeing 747-200 schokt even als Fuchs nog meer gas terugneemt, maar de motoren blijven regelmatig brommen zodat hij zich wat ontspant bij de gedachte dat ze binnen een uur of zes op Ben-Gurion-airport, Tel Aviv, kunnen zijn. Dus dat, als de Mossad-jongens daar wat voortmaken, hij nog voor middernacht in het riante appartement van Soshanna in Ramat Aviv kan zijn.

Hij mijmert wat, hoewel hij de boordinstrumenten geen seconde uit het oog verliest, over de perfecte operatie die ochtend op het platform van Kennedy Airport.

De man van de Toren zegt: 'Oké, rechts rechts richting 100, rechts rechts richting 100.'

En Ohad antwoordt: 'Richting 100.'

'Roger 1862. Je snelheid is?'

'Onze snelheid is... eh... 210.'

'Oké, je hebt ongeveer zes mijl te gaan voor de landing, de snelheid is aan jullie, je hebt toestemming te landen op baan 06.'

Fuchs glimlacht en laat de machine verder dalen. Anderhalf uur Schiphol, flink wat kerosine tanken en vooral olie, en dan nog een uur of vier, vijf...

Natuurlijk heeft hij er geen idee van dat op dat moment motor drie al zo'n zes à zeven graden uit het lood hangt en dus waarschijnlijk niet meer goed vastzit aan de vleugel.

FC Robin Hood heeft met elf tegen acht gewonnen, en dus heeft Percy er zwaar de pest in. Laatste wedstrijd, twee scoringskansen verprutst, en bovendien heeft hij van zijn moeder op zijn donder gekregen omdat hij te laat thuis was. Maar tien minuten, maar toch...

In het halletje, tussen de koffers en dozen, spelen zijn twee kleine broertjes Roy en Desi met hun tweejarige zusje Eline. Ma rommelt in haar slaapkamer. Ze zingt alweer met haar hoge stem. *'Mi kondre troe mi lobi tjoe.'* Hoewel Percy maar heel weinig Sranan spreekt, weet hij wat het betekent: Ik hou oprecht van mijn land. Hij loopt de woonkamer in en zet nog steeds boos de televisie aan. Ma is vrolijk omdat ze vanavond met zijn allen teruggaan. Dat is natuurlijk bullshit, je kunt niet teruggaan als je er niet bent geweest, en Percy is nooit in Suriname geweest. Natuurlijk kent hij foto's, verhalen, namen, maar hij heeft er geen notie van hoe het er is en hoe het er ruikt, of het er leuk is en wie er nou echt wonen afgezien van oom Stanley. Oom Stanley terugzien is dan ook het enige waarop hij zich verheugt. Voor het overige heeft hij sinds Ma van de zomer zei dat ze teruggingen gehuild, gevloekt en gesmeekt of hij dan tenminste niet hier zou mogen blijven, bij Eugene, en Orlando, en Roy, Redgan, Dennis.

'Bij wie wou je dan gaan wonen, *mi boi?*'

'Ik kan toch zo bij Eugene!'

'Aja! Netty zal je zien aankomen! Luister, Percy, je zal het best naar je zin hebben daar. Het is er veel beter voor je zonder al die *sopie* en *djonko!*'

Alcohol en stickies. Wat is daartegen? Oom Stanley in Paramaribo drinkt en rookt de hele dag door, maar hij barst wel van het geld, en hij is een vriend van Bouterse! Ma weet van niks! Ma zeurt omdat Eugene en hij laatst bij Kelbergen gesnapt zijn met wat shit door zo'n lul van een wijkagent.

Percy grinnikt omdat hij bedenkt dat dat tenminste een voordeel is van weggaan, dat ze die boete in hun hol kunnen stoppen! En

volgens oom Stanley kun je een fortuin verdienen in Suriname, als je de weg maar weet.

‘Hoe oud ben je, Percy?’

‘Als ik kom, dertien.’

‘Wacht maar tot je er bent, dan zul jij wel zien dat ik een... *bigie visie* ben. Baas is *mi mati* niet voor niets!’

Bigi visie, grote vis. Dat moet wel zo zijn. Vriend van de oud-bevelhebber. Oom Stanley rijdt in een nieuwe Mercedes 300 waarvan hij een foto liet zien. Voor een nieuw huis met een groot erf. Twee mooie vrouwen op de waranda. Beter dan hier, dat moest hij toegeven.

‘Of wil jij je leven lang *pinaren, boi*?’

De woonkamer is keurig opgeruimd. Morgenochtend, als het nog nacht zal zijn in Suriname, trekken de Horbs erin, van drie kamers in Kikkenstein naar vier kamers in Kruitberg. Alles overgenomen. Tien honderdjes heeft Ma in de binnenzak van zijn jack gestopt, bij zijn paspoort en vliegticket, omdat ze bang is dat de douane haar ervan zal verdenken zwart geld in haar bezit te hebben en hoopt dat ze een jongen van zijn leeftijd niet zullen fouilleren.

Op de televisie is een tekenfilm en nog voor hij kan zappen rennen Roy en Desi schreeuwend de kamer in.

‘Daffy Duck! Daffy Duck!’

‘Percy!’

Hij loopt terug naar het halletje.

‘Help Ma even haar rits dichttrekken, ja?’ Ze staat voor de kapspiegel in haar helgroene, zijden feestjurk, de achterkant open, de witte beha sluiting als een drukknop in haar glimmend zwarte vlees. ‘Breng alvast alle koffers naar beneden voor de taxi. En trek je jack aan, ja? Straks kom je nog met een longontsteking aan!’

Hij pakt zijn jack. Ma schreeuwt dat de televisie uit moet en dat Roy Eline haar schoentjes moet aantrekken.

Als Percy de voordeur opentrekt hoort hij het gonzen van een ver verwijderd vliegtuig, maar schenkt daar geen aandacht aan. Hij zeult de koffers de gang op en denkt: Shit! Waarom moet ik verdomme alles doen?

Het is dan precies tien voor halfzeven in de avond van de vierde oktober 1992.

Bijna een minuut later, om 18.20.49 uur, meldt de verkeerstoren van Schiphol aan gezagvoerder Fuchs dat 'El Al-vlucht LY 1862 toestemming heeft om op te stijgen van baan 01L'. Fuchs bevestigt dat ze gereed zijn. Hij taxiet naar de Zwanenburgbaan, niet alleen tevreden omdat ze mooi op schema liggen maar ook omdat er geen enkele bemoeienis van de Nederlandse douane met de lading is geweest. Pet af voor de jongens van El Al! denkt hij en hij stuurt de kist pal tegen de noordoostelijke wind in naar baan 01 Links. El Al of Mossad, want de nationale luchtvaartmaatschappij en de nationale inlichtingendienst werken op de buitenlandse luchthavens zo nauw met elkaar samen dat je het onderscheid niet weet. In elk geval, denkt Fuchs, zijn enkele van de functionarissen bij het vrachtplatform gezien de lading aan boord ongetwijfeld Mossad-functionarissen geweest. El Al heeft op Schiphol altijd al zijn eigen checkpoints gehad, voor passagiers net zo goed als voor vracht zodat er afgezien van de bevrachters nauwelijks Nederlanders aan te pas komen. En de Amerikaan? Want dat was de burger die hij even hoorde praten toen hij koffiedronk. Iemand die namens de Groep in New York toch ook hier de boel in de gaten hield? Dat zou best kunnen, want het was wel duidelijk dat ze niets aan het toeval overlieten.

Fuchs laat de 'G', de eerste letter van Golf zoals het vliegtuig informeel wordt genoemd, rustig optrekken, maakt een flauwe bocht naar rechts en klimt verder in noordoostelijke richting.

De Toren komt luid en duidelijk door bij de eerste officier Arnon

Ohad naast hem. ‘El Al 1862, goedemiddag, klim naar vlieghoogte 90.’

Ohad zegt: ‘90, *Roger*.’

Fuchs laat de Boeing verder klimmen boven het Noordzeekanaal, laat hem dan naar rechts zwenken over een industrieterrein en het IJ, de voorgeschreven Pampus-route, genoemd naar het eilandje voor de kust bij Amsterdam, om zoveel mogelijk geluidsoverlast boven de Nederlandse hoofdstad te vermijden.

Het IJsselmeer glinstert in de diepte, altijd een prettig idee voor het geval dat... Het meer is daar niet veel dieper dan een meter of twee, drie, dus bij een eventuele noodlanding buitengewoon geschikt, denkt Fuchs en hij knikt even naar boordwerktuigkundige Sofer ten teken dat ze mooi hoogte winnen. En zeker nu, want je moet er toch met deze lading niet aan denken dat je ergens in een bevolkt gebied zou neerstorten. Glimlachend herinnert hij zich de instructies van lang geleden, toen hij nog bij de luchtmacht diende, om in geval van nood uit te wijken naar de Middellandse Zee, desnoods het Meer van Galilea...

‘Amsterdam, El Al 1862, goedenavond,’ meldt Ohad aan Amsterdam Radar. ‘Ik ga voorbij 4300...’

Iemand in de verkeerstoren zegt meteen tegen de mensen van Radar: ‘Kun je de KL 237 zo hebben in verband met El Al 1862, want die klimt voor geen meter...’

Met opgetrokken wenkbrauwen kijkt Fuchs naar het paneel.

‘Wat lullen ze daar? We klimmen toch oké?’

Ohad knikt. ‘Hij vergist zich, het KLM-toestel zit juist te laag. Ik ga versnellen om de *flaps* op te kunnen halen.’

Radar zegt: ‘El Al 1862, hallo, klim naar 210.’

Ohad grijnst omdat hij dus gelijk heeft: ‘210, *Roger*.’

Op het klokje boven Fuchs is het dan 18.26.06 uur.

Kilometers beneden hem slaat Jan Melkman met zijn auto net van de A1 af naar de A9, zijn vrouw moe naast hem, de twee kinderen landerig op de achterbank. Melkman stuurt de wagen naar het zuidwesten als zijn vrouw plotseling geschrokken opveert: ‘Wat doet die daar nou?’

Laag boven de weilanden aan hun rechterkant scheert het logge silhouet van een groot vliegtuig in de richting van de Bijlmermeer, waar de flats in brand lijken te staan in de avondzon.

Percy staat buiten, achter hem in de hal van Kruitberg vier koffers en twee met touw dichtgebonden dozen, draaglusjes eraan. Er is niemand op straat of in het park, maar ergens van een balkon klinkt stampende housemuziek. Percy kijkt op zijn duikershorloge en ziet dat het bijna vijf over halfzeven is. Hij vraagt zich af waar de taxi blijft. Het vliegtuig vertrekt om tien over negen, en van hier naar Schiphol is het zeker een halfuur, dus...

Ineens hoort hij een zwaar dreunend gezoem boven de muziek uit en verbaasd kijkt hij achterom, en dan omhoog.

Kutvliegtuigen! wil Percy zeggen, maar hij kan geen woord uitbrengen...

Ook de verkeersleider in de Toren lijkt plotseling geen stem meer te hebben. ‘Waarom zette die klootzak hem niet op het IJsselmeer, godverdomme!’ fluistert hij, maar zijn collega naast hem, lijkbleek, zijn ogen wijd open gefixeerd op het radarscherm, lijkt het niet te horen. In zijn oren galmt het paniekerige Engels na: ‘*Going down, 1862, going down, going down, copied going down!*’

Ver naar het oosten is een oranje gloed zichtbaar alsof de zon opkomt. Het is 18.36.10 uur, en opeens beginnen alle telefoons tegelijk te rinkelen.

Percy rent de benen en de longen uit zijn lijf, harder dan ooit met voetballen. Hijgend en rochelend snuift hij de schroeilucht uit zijn jack op. Hij hoort niets meer na de klap van een minuut geleden, het was alsof de wereld explodeerde. Hij ziet niets meer, zijn ogen vol gruis en stof. Zijn huid gloeit. Hij denkt ook niets meer, alsof in die ene seconde waarin de vuurbal explodeerde zijn brein als een klok is komen stil te staan. Alleen zijn armen en benen bewegen, in een razend paniekt tempo. Hij weet niet waar hij is of waar hij naartoe rent, hoewel hij hier al zo vaak rond heeft gestruind. Het lijkt pikkedonker om hem heen. Als een op hol geslagen blindeman botst hij tegen een boom, valt in struiken, en blijft met gesloten ogen liggen. Naast de schroeilucht ruikt hij nu ook de doordringende stank van hondenpoep. Zijn maag draait zich om en hij begint te kokhalzen. Ergens in zijn oren klinkt een droge knap en plotseling kan hij alles weer horen, alsof iemand een knop in zijn hoofd heeft omgezet: het loeien van vuur, het scheuren van beton, het hoge schreeuwen van mensen, motorgeronk en het aanzwellend gejam van sirenes. Hij tast om zich heen en schrikt van iets heets onder zijn rechterhand, zodat hij die ijlings terugtrekt. In het schemerdonker vonkt een metalen voorwerp in de gloed van de vuurzee achter hem, zilverkleurig, een soort platte doos, niet veel groter dan een pocketboek. Hij pakt het en ziet vaag dat er gekke letters opstaan, zoals de letters op het bordje naast de ingang van de moskee. Ergens in het donker gilt iemand, zo hoog dat het wel een vogel lijkt, en hij komt bij zijn positieven, krabbelt overeind met het ding in zijn hand. En hij rent weer met gloeiende wangen, ziet de zwaailichten van brandweerwagens op de Groesbeekdreef, maar ook het beeld van zo-even, dat hij nooit meer zal vergeten: de bovenste verdiepingen die traag naar beneden kwamen, wasgoed vlamdend in de wind, een man die sprong, een groepje mensen dat bij de balustrade op zes hoog plotseling verzengd werd door de vuurbal.

Ma! Roy! Desi! Eline!

Het bloed bonkt achter zijn slapen terwijl hij voortrent en het metalen ding in zijn hand klemt alsof hij het nooit meer los wil laten, hoewel hij zich er niet eens van bewust is dat hij dat doet.

Het is zondagavond 4 oktober 1992, enkele minuten voor zeven.

Niet lang na Jims begrafenis had Margriet hem, en dus eigenlijk zichzelf, drie beloften gedaan: de eerste was dat ze zijn stem nooit zou vergeten (zoals haar overkomen was in het geval van haar ouders); de tweede dat ze zijn graf op elke vierde van de maand zou bezoeken (hij was op een zondag de vierde overleden), en de derde dat ze nooit zou hertrouwen.

Stemmen vergeet een mens in tegenstelling tot visuele waarnemingen tamelijk snel, alsof geluiden vergankelijker zijn dan beelden, maar het leek haar niet zo moeilijk om Jims stem 'levend' te houden. Ze klampte zich vast aan ezelsbruggetjes, zoals zijn stopwoordjes (*bloody fuzz!*) en zijn merkwaardige accent; bovendien waren er van hem als tweede secretaris op de Amerikaanse ambassade behoorlijk wat video- en geluidsopnamen gemaakt. Toch, met uitzondering van de eerste verwarde maanden na zijn dood, draaide ze die nooit meer af omdat ze tegen de verwachting in alleen maar pijn en wanhoop opriepen, geen troost of dierbare herinneringen.

Net als haar bezoeken aan zijn graf dat deden. Aanvankelijk had ze geprobeerd het immense verdriet te verdringen door het perk te onderhouden dat in plaats van een steen zijn lichaam bedekte – nog geen twee vierkante meter vaste planten met een klimroos, waar ze zich fanatiek op had gestort alsof het een heuse tuin was. Maar algauw werd, wat een regelmatige bedevaartstocht had moeten zijn, een martelgang waartoe ze zich nog maar eenmaal per jaar wist te dwingen, op zijn sterfdag, en dan volstond ze met het wegpoetsen

van vogelpoep en vastgekleefde blaadjes van de kleine zerk, zodat de bronzen tekst tenminste leesbaar bleef.

JAMES ELLROY BRADEY

Detroit 12-01-1955 – Den Haag 04-10-1992

'Our Love Can't Die'

Vervolgens wist ze dan niet goed wat te doen. Doorgaans staarde ze enkele minuten gedachteloos voor zich uit; wat uitgerekend daar natuurlijk gek was want denken aan Jimmy deed ze onafgebroken, elk uur van de dag. Ze hield dus eigenlijk een korte pauze op de verkeerde plaats.

Het perkje was in de loop der jaren verwaarloosd, de roos doodgevroren in de laatste winter, en er groeide niet veel meer dan wat gelig gras en onkruid. Het stak verpauperd af tegen de omringende statige graven, als een krot in een villawijk, maar ze kon het desondanks niet opbrengen er vaker heen te gaan. Ze probeerde haar schuldgevoelens te verdringen door zich voor te houden dat het zo eigenlijk beter was, de weg van de natuur, hoewel ze vanzelfsprekend heel goed besepte dat het puur een kwestie van zelfbehoud was.

Ook nu, vijf jaar later, een regenachtige zaterdag, was ze hondsberoerd van het kerkhof thuisgekomen, maar dat lag dit keer niet alleen aan het verdriet of de schuldgevoelens. De oorzaak was dat ze besepte ook de derde belofte te breken.

Ze geloofde niet dat er zoiets bestond als leven na de dood, dat was een belachelijke paradox voor haar analytische geest, maar toch had ze al poetsend tegen de zerk gefluisterd: *'Jimmy, you don't mind, do you?'*

Wat had ze verwacht? Zijn stem onder de klimroos vandaan? *...Off course not, Margy...* De stem die ze toch vergeten was.

Ashes to Ashes, Dust to Dust. In vijf jaar was een lichaam in die

duingrond van Den Haag-West al voor een goed deel ontbonden. Huurgraven werden al na zes jaar geruimd zoals ze eens tot haar afgrijzen had gezien: een kleine grijper die massa's zand en aarde met verpulverde botresten omhoog had gebracht. Poederachtig gruis dat de werklui met scheppen verspreidden. Alsof het mest was geweest.

Jimmy was op haar aandringen in zijn tuinkleren begraven, al had ze zijn lichaam niet meer gezien. In de linnen broek, het kaki overhemd en het blauwe jasje die hij zo graag droeg als hij de rozenstruik in de voortuin snoeide. Vergaan tot flarden textiel om een skelet met een trouwring en een oud militair halskettinkje van het *VII Corps us Marines*.

4 oktober 1992 stond haar bij als de dag van gisteren. 's Avonds had ze, net als miljoenen anderen, geschokt naar de tv-beelden van de ramp in de Bijlmermeer gekeken. De hond sloeg aan toen er laat werd aangebeld. De ambassadeur zelf in zijn overjas op de stoep.

'Margriet, *I'm sorry, darling.*'

Jimmy was geslipt, in volle vaart op weg naar huis, iemand ingehaald bij Wassenaar, veel nat blad op het asfalt, te hard gereden, zeker 120 waar je 70 mocht, hadden ze aan de remsporen geconstateerd, in een slip geraakt en via de vangrail naar de andere kant tegen een boom geklapt. Op slag dood, het stuur in zijn borst. Ze had hem toen niet willen, maar ook nog niet mogen zien. Voor-schrift bij ambassadepersoneel, had Frank Belusian, de eerste secretaris met wie Jimmy bevriend was geweest, gezegd. De Koude Oorlog mocht dan al lang voorbij zijn, je kon toch nooit weten... Wat dan? Een Rus die vanuit de bosjes een band van de Rover had lekgeschoten? Ze hadden er samen door hun tranen heen om gelachen, Frank en zij, om die idiote veronderstelling, maar vooral om het absurde beeld van een James Bond-achtige schurk met een reusachtig pistool in de druipende bosjes langs de Rijksstraatweg.

Vanzelfsprekend had autopsie het politierapport bevestigd: in een slip van de weg geraakt. Zo bespottelijk simpel, zo zinloos en dom dat je zou willen dat er juist wél sprake was geweest van een communistische huurmoordenaar.

Omdat zijn lichaam zo verminkt en verbrand was, hadden ze haar afgeraden naar het rouwcentrum te gaan. Ze had daar wezenloos mee ingestemd maar het later betreurd; nog heel lang sindsdien had ze nachten wakker gelegen met de afgrijselijkste spookbeelden op haar netvliezen van hoe hij eruit zou hebben gezien in dat smeulende wrak.

Van de eerste maanden na de begrafenis herinnerde ze vrijwel niets, behalve dat ze tot nieuwjaar bij haar broer en schoonzus was geweest. Een vroege, inktzwarte winter. Een kersverse weduwe in een jong gezin dat ondanks alles kerst had gevierd. Opgewonden kinderen, die maakten dat ze zich veel eenzamer voelde dan in haar eigen lege huis in Den Haag. Eenmaal weer thuis had ze alles onveranderd gelaten behalve hun slaapkamer. Ze had het tweepersonsbed op zolder gezet en was in de logeerkamer gaan slapen. In het voorjaar was ze weer begonnen op school, aanvankelijk voor tien van de achtentwintig uur. Ze had alleen de eerste twee klassen en hoefde niets voor te bereiden en maar weinig na te kijken. 'Benoem de naamvallen en vertaal: *Marcellus ambulat in horto.*'

Vreemd genoeg was ze zijn eerste sterfdag bijna vergeten, tot ze in de krant had gelezen dat de Bijlmerramp voor de eerste keer werd herdacht. Drieënveertig slachtoffers van wie ze zich had voorgesteld hoe ze zich die rampzalige avond ergens aan een hemels loket samen met Jimmy hadden ingeschreven als een groep reizigers in een hotel. En op de een of andere manier had ze nooit meer aan zijn dood kunnen denken zonder direct ook te denken aan dat schimmige gevolg van die drieënveertig haar onbekende flatbewoners, net als hij verminkt en verbrand.

Ongeveer een jaar daarna had ze Marius ontmoet, op een van

die verschrikkelijke ouderavonden in de aula, een week voordat de herfstrappen werden uitgereikt. Marius Hillenius, vader van Thomas uit 2C. Een man die al een tijdje had staan wachten tot ze klaar was met een stel zeurderige ouders. Type diplomaat, had ze meteen gedacht, of een manager bij een bank. Een veertiger met een fors postuur en grijs sluijk haar. Alleenstaand. Als ze dat niet al had geweten, was dat ogenblikkelijk duidelijk geworden door het wat gekreukte overhemd waaraan bij zijn embonpoint een knoopje ontbrak. Een man die zich kleepte zoals zovelen van zijn generatie en milieu: een antracietkleurige broek met omslagen, ruitjesoverhemd, sportief jasje met elleboogstukken, stropdas met embleem. De betere herenmodezaak, de Bijenkorf. Ze had er onwillekeurig een pijp of een sigaar bij gedacht. En het studentencorps, een roeivereniging. Ze had hem nooit eerder ontmoet, had daarentegen zijn ex-vrouw verwacht, maar hij had uitgelegd dat ze verhinderd was. Bovendien hadden Thomas' resultaten: vijf onvoldoendes, waarvan een vier voor Latijn, hem zo verontrust dat hij zelf wilde komen. De reden was als zo vaak bij jongens van zijn leeftijd: met net dertien eigenlijk nog te jong voor de tweede klas, te speels. Marius had gezegd te overwegen de jongen een tijdje bij zich in huis te nemen omdat zijn ex-vrouw nauwelijks aandacht aan hem schonk. Dat had, zoals ze dat wel van andere alleenstaande vaders kende, niet rancuneus geklonken, maar eerder timide alsof hij zich ervoor verontschuldigde ooit met die vrouw getrouwd te zijn. Het gesprekje had nog geen tien minuten geduurd. Ze had hem aangeraden de jongen niet te laten verkassen maar bijles te laten geven, en hij had gevraagd of ze hem iemand kon aanbevelen.

Tot haar verbazing was ze hem de dag erop tegengekomen in de supermarkt bij haar om de hoek – later had hij toegegeven, wat ze toen al vermoed had, dat hij als een verliefde puber haar adres had opgezocht en haar vanuit zijn auto aan de overkant van het plantsoen naar buiten had zien komen. Hij had haar iets te

drinken aangeboden – voor haar gevoel was het een eeuw geleden dat iemand dat had gedaan. En al was hij dan de vader van een leerling, een contact dat niet bepaald door de schoolleiding werd toegejuicht, het vooruitzicht eindelijk weer eens met een man in de kroeg te zitten in plaats van met haar schoonzuster of een vriendin, had haar doen instemmen.

Hij bleek advocaat op een groot kantoor in de binnenstad dat gespecialiseerd was in bedrijfsovernames. Een bedachtzame man die steeds naar het juiste woord op zoek scheen, en over een kurkdroke humor beschikte die haar wel beviel. Hij rookte inderdaad pijp en dronk, wat ze ook al had vermoed, oude jenever. Hij was in alle opzichten anders dan Jimmy, die een kettingroker van sigaretten was, bourbon dronk en graag het hoogste woord voerde, welk onderwerp ook ter sprake kwam. Marius was een luisteraar en, al had dat dan waarschijnlijk met zijn vak te maken, gaf haar de indruk ook werkelijk geïnteresseerd te zijn.

Een week later waren ze gaan eten, tot haar opluchting heel gewoontjes in een eetcafé, de week daarop weer, en vervolgens was dat een vaste gewoonte geworden, elke vrijdagavond een paar borrels in het café bij haar om de hoek en daarna een etentje. Ze waren een paar keer naar een concert geweest en een keer naar de schouwburg. Niets meer. Geen avances van zijn kant, geen voorstellen die verdergingen dan een glaasje-na-afloop. Hij had haar maandenlang ten afscheid op een wang gekust. Aanvankelijk had ze gedacht dat het tactiek was, en anders verlegenheid, maar al snel had ze begrepen dat hij gewoon zo in elkaar zat. Dat was een hele geruststelling, niet alleen omdat ze niet anders zou hebben gewild, maar vooral ook omdat ze zich krampachtig vastklampte aan haar derde belofte, die ze toen al ruim twee jaar gestand had gedaan. Want met ‘hertrouwen’ bedoelde ze natuurlijk ‘verliefd worden’ of, vager, ‘gevoelens koesteren voor’ en dat was exact de reden dat ze invitaties van mannen tot dan toe had afgewimpeld.

Verliefd was ze nooit op hem geworden, maar haar gevoelens waren in de loop van de tijd wel meer dan vriendschappelijk geworden, al wist ze niet goed wat dat ‘meer’ dan inhield.

Met Jim was het hartstochtelijk geweest, overrompelend, zowel in positieve als negatieve zin, elke minuut van de jaren dat ze samen waren geweest. Lachen en huilen hadden elkaar afgewisseld als de seizoenen. Bij Marius was het weer altijd gelijkmatig, kalm, en ook dat beviel haar goed, al was het maar omdat hij niet, zoals Jim, zo overweldigend haar leven binnendrong. De tegenstellingen tussen de twee mannen pleitten alle eigenlijk voor Marius. Dezelfde muzikale smaak als zij, Brahms, Mozart, Telemann, in plaats van Jims moderne, onbegrijpelijke jazz. Marius was lid van een leesclub en las romans – Tolstoj, Bellow, Potok –, terwijl Jimmy dol was geweest op gewelddadige thrillers. Jimmy werd agressief van drinken, Marius nog kalmer dan hij van nature al was. Jimmy was met geen stok een museum of kathedraal in te krijgen; ze kon Marius geen groter plezier doen dan hem uit te nodigen voor een tentoonstelling. Jimmy wilde elk uur van de dag en de nacht vrijen, het liefst met een pornofilm op de video en haar aangekleed als een goedkope hoer, Marius drong nooit aan, en het frivoolste cadeau dat hij haar ooit had gegeven was een doosje mascara geweest.

Trouwen. Het was een even verontrustende als geruststellende gedachte.

‘Wil je met me trouwen?’

Jimmy had gevraagd: ‘Waar zullen we trouwen?’

Dat was het verschil tussen beiden. Jim had nooit gevraagd of ze wel iets wilde, was er altijd van uitgegaan dat de een zei wat de ander al dacht, en dat had ze ook geloofd. Jimmy en zij een tweeenheid. Pas later, ouder geworden, had ze zich zijn dominantie gerealiseerd.

Achtendertig jaar was ze nu. Vrouwen van haar leeftijd hadden doorgaans al schoolgaande kinderen, zoals de ex van Marius, die

haar een medelijdende, wat cynische blik schonk toen ze elkaar op Thomas' verjaardag hadden getroffen. Ze had zich buitengesloten gevoeld, als een kind dat in een nieuwe klas binnenkomt; een opa en oma van Thomas die haar hadden genegeerd, een oudere broer van Marius die zich kennelijk gedwongen had gevoeld haar op te vangen met stomvervelende verhalen over zijn wetenschappelijke carrière, gesprekken over mensen en dingen waar ze geen weet van had, Marius als altijd stil, bedachtzaam. Toen had ze opeens hevig terugverlangd naar Jimmy, de verjaardagen en partijen bij zijn ouders thuis in de oude wijk van Detroit, een huis vol lawaai en muziek, etensgeuren, drank... zijn begerige handen die haar op de trap betastten, de kleine kinderen die hen gillend van het lachen hadden betrapt...

Thomas was dat jaar blijven zitten, wrang genoeg vanwege haar vak Latijn, maar ook als dat niet was gebeurd, had ze gewild dat hij naar een andere school was gegaan. Tot dan toe was hij elk weekend bij Marius, van zaterdagochtend tot zondagmiddag laat, zodat zij de weekends thuis was gebleven. Ze had gezegd dat ze niet tussen vader en zoon wilde komen, een leugentje om bestwil, want ze ergerde zich elke minuut aan de jongen: een warrige, in zichzelf gekeerde puber, van wie ze vond dat hij over het paard was getild. Ze had Marius niet voor het blok willen zetten, de keuze tussen haar en zijn zoon niet willen afdwingen, maar ze was er wel aan toe geweest toen zijn ex tot haar onuitsprekelijke opluchting een nieuwe baan had gekregen in Amsterdam en daarnaartoe was verhuisd. Sindsdien kwam de jongen nog maar eens per maand en soms in de vakanties, zodat ze meer en meer bij Marius was gaan wonen. Het was de bedoeling om in het komende voorjaar te trouwen, nadat ze het huis had verkocht. Hoeveel groter het ook was dan Marius' woning, hoe mooi en dierbaar het ook was... Ze had er van alles aan veranderd, maar het was en bleef Jims huis. En nog altijd waren er momenten dat ze meende hem te horen, in

zijn werkkamer, zijn snelle voetstappen op de trap, af en toe zelfs zijn stem die de hond riep om uit te gaan, al was ze er dus al lang niet meer zeker van of het zijn stem ook was.

Het dier sprong tegen haar op toen ze nog in haar jas naar de keuken liep om het eten te geven. ‘Af, Zooey! Af!’

Ze prakte het gemalen vlees door de brokjes, goot er wat melk bij en zette de etensbak achter de keukendeur. In de verte klonk de bronzen slag van de Badkapel. Ze keek op haar horloge, zag dat het vijf uur was, en holde net naar boven om te douchen toen de bel in het trappenhuis weergalmde. Geërgerd snelde ze de trap af. Achter het raampje in de voordeur schemerde het bolle, rode gezicht van een oudere man. Pas toen ze opendeed zag ze verwonderd dat hij onder zijn zwarte overjas een priesterboordje droeg. Zijn ogen waren heel lichtblauw.

‘Goedemiddag. Mevrouw Bradey?’

Zijn stem klonk onverwacht zacht, het Engels aarzelend, alsof hij niet goed wist hoe hij de naam uit moest spreken.

Ze knikte, half in de verwachting dat hij hier voor een of ander liefdadig doel was, en zocht naar een excuus om snel van hem af te zijn.

De priester glimlachte opgelucht en haalde uit de binnenzak van zijn jas een dubbelgevouwen witte enveloppe. ‘Iemand vroeg mij u deze brief te overhandigen. Alstublieft.’

Verrast fronste ze haar wenkbrauwen. ‘Wie?’

‘Het spijt me, maar degene die hem mij gaf vroeg me uitdrukkelijk dat niet te zeggen.’

Aarzelend nam ze de enveloppe aan. Er stond geen afzender op. Aan de voorzijde had iemand in keurig handschrift geschreven: ‘Aan mevrouw M. Bradey persoonlijk.’

‘Hij stierf vanochtend vroeg.’

Geschrokken keek ze op.

‘In de volle genade van onze Here Jezus.’ De glimlach zweefde nog om zijn lippen, geruststellend. ‘Ik heb hem in Diens naam vergeven, omdat ik zeker weet dat u aan zijn verzoek zult willen voldoen, mevrouw Bradey.’ Een fractie van een seconde meende ze een glimp van medelijden in zijn lichte ogen te zien, toen groette hij vriendelijk en liep het tuinpad af naar het openstaande hek.

‘Wie bent u?’

‘Een kind van God, zoals hij en u.’

‘Wat?’

Zijn forse gestalte verdween achter de heg, zijn voetstappen gingen verloren in het hoge getingel van de tram op de Scheveningseweg. Verward staarde ze naar de enveloppe, en ze schrok op van Zooey die nu pas uit de keuken aan kwam rennen.

‘Wat ben jij nou voor een waakhond! Naar je mand, hup!’

Ze sloot de deur en liep nerveus de woonkamer in. Iemand die vanochtend was gestorven? ‘Aan mevrouw M. Bradey persoonlijk.’ Wie dan? Waarom?

Van haar secretaire pakte ze de briefopener en ze sneed de enveloppe open. De binnenzijde was van hetzelfde lichtblauw als de ogen van de priester. Er zat slechts een velletje papier in, een in vieren gevouwen gelinieerd blocnotevel, beschreven in hetzelfde keurige handschrift als de enveloppe, de krullen van de letters ouderwets, net als de spelling.

’s-Gravenhage, 3 oktober 1997

Geachte mevrouw Bradey,

U kent mij niet en helaas zal dat het geval blijven. Nu mijn leven hier ten einde loopt, heb ik in overleg met de pastoor die u deze brief zal overhandigen besloten mijn geweten te ontlasten van het verschrikkelijke geheim dat ik de afgelopen vijf jaar met mij

mee heb moeten dragen. U zult mijn wens helaas moeten respecteren dat ik omwille van mijn belofte niet meer kan zeggen dan onderstaande. Op de avond van 4 oktober 1992 kregen een collega en ik opdracht het lichaam van uw man, James Ellroy Bradey, uit het mortuarium van een verpleegtehuis in Hoofddorp te halen en...

Het hart bonkte haar in de keel, en met grote ogen staaarde ze naar zichzelf in de vergulde spiegel boven de schouw. Wat was dit? Een grap? Een krankzinnige grap? Jimmy in een verpleegtehuis? Wie had dit briefje geschreven?

...van een verpleegtehuis in Hoofddorp te halen en per ambulance naar de voormalige Ursulakliniek te Wassenaar te brengen. Pas enkele dagen nadien las ik dat uw man diezelfde avond niet ver vandaar om het leven zou zijn gekomen bij een verkeersongeluk. Het lichaam dat wij in Hoofddorp ophaalden was ernstig verminkt en verbrand. Ik heb nooit geweten wat de reden is geweest waarom zijn dood gemaskeerd diende te worden, al neem ik aan dat het te maken had met het werk dat uw man voor de Amerikaanse ambassade verrichtte. Anderen zullen mogelijk zeggen dat deze bekentenis egoïstisch is, en misschien is dat ook zo, maar ik kan niet anders. Ik hoop dat u daarvoor begrip zult kunnen tonen en mij, al kent u mij dan niet, zult kunnen vergeven. Ik wens u Gods kracht toe dat op te brengen.

Koude rillingen liepen haar over de rug, en ze voelde zich plotseling zo slap dat ze steun moest zoeken aan de secretaire, haar blik wezenloos op de ingelijste foto waarop Jimmy haar toelachte vanaf het strandje bij Guana Bay op Sint Maarten, het zonlicht vonkend op het legerkettinkje om zijn gebruikte nek.

Jimmy's lichaam in een verpleegtehuis in Hoofddorp?

Als bevroren las ze de korte tekst opnieuw. Een gek? Ze zou het willen geloven, maar welke gek zou zo iets vijf jaar later verzinnen? En waarom? Die priester? ‘Een kind van God, zoals hij en u.’

Ernstig verminkt, verbrand. Jimmy’s Rover was in brand gevlagen, een andere automobilist was zo moedig geweest hem eruit te trekken. Een man die op de begrafenis was geweest en haar had gecondoleerd...

Jimmy had die namiddag op de ambassade moeten overwerken en was daarna naar een receptie gegaan in de ambtswoning van de ambassadeur in Wassenaar. Hij had haar nog gebeld dat het uit kon lopen omdat hij daar onverwacht een oude studievriend had ontmoet.

Naar de Ursulakliniek. Dat was de kliniek waar hij inderdaad naartoe was gebracht, niet ver van de plaats van het ongeluk.

‘...kregen een collega en ik opdracht het lichaam van uw man, James Ellroy Bradey, uit het mortuarium van een verpleegtehuis in Hoofddorp te halen...’

Collega?

‘U zult mijn wens helaas moeten respecteren dat ik omwille van mijn belofte niet meer kan zeggen dan onderstaande...’

Belofte. Priesters. Priesters legden een belofte af...

Opeens rende ze naar de erker en keek met kloppende slaperen door de grote ramen de laan af in de richting die de pastoor was gegaan. Bij de hoek stak een man met een hond over, een auto flitste langs, maar geen spoor van de priester. Boven de toren van het Congresgebouw trok een vliegtuig zijn condensspoor tegen de donkerende lucht. Ze huiverde en bleef een minuut of wat roerloos staan, tot het geblaf van de hond tot haar doordrong.